

B. Szabó János

**EGY MÁTYÁS-KORI OKLEVÉL
ÉS A MOHÁCSI CSATA CENTRUMÁBAN FEKVŐ
FÖLDVÁR FALU „REJTÉLYE”
(EGY ÉVSZÁZADOS KIRAKÓS JÁTÉK ÚJ DARABJAI)***

Historiográfiai előzmények

2015-ben megjelent könyvemben kénytelen voltam azt írni a mohácsi csatatér pontos lokalizációjáról, hogy „bár ez a téma hagyományosan a hazai szakírók kedvenc terepe, nem valószínű, hogy ebben a sajátos kirakós játékban teljes bizonyossággal lenne olyan megoldás, amibe a források minden puzzle darabkáját elhelyezhetjük.”¹ Az akkor már folyó műszeres-régészeti kutatások,² illetve a 2017-ben útjára induló „Mohács 1526–2026: Rekonstrukció és emlékezet” című, az MTA BTK és a Pécsi Tudományegyetem együttműködésében létrejött projekt egyik, a Pap Norbert vezetésével működő kutatócsoportja által a sajtóban és konferencia-előadások formájában közzétett hipotézise nyomán azonban ismét felélénkült az érdeklődés a lokalizációs kérdések iránt.³

Anélkül, hogy e helyen hosszas historiográfiai fejtegetésekben kívánnék bocsátkozni, érdemes jelezni, mindaddig, amíg nem merült fel kétely az iránt,

* E helyen szeretnék köszönetet mondani segítőkész kollégáimnak, Spekner Enikőnek, Nógrády Árpádnak, C. Tóth Norbertnek közlésre átengedett fordításaiért, Neumann Tibornak, Papp Adriennek, Sudár Baláznak, Varga Szabolcsnak a tanácsaikért, Péntes Szabolcsnak a térképvázlatért, a MTA Kiválósági Együttműködési Program „Mohács 1526–2026: Rekonstrukció és emlékezet” kutatási projektnek pedig a munkámat inspiráló szellemi légkörért. (A cikk kéziratát 2019. március 4-én zártam le, ezért itt már nem áll módomban Pap Norbert és szerzőtársainak a Történelmi Szemle 2019. évi 2. számában megjelent cikkére reflektálni.)

¹ B. Szabó János: Mohács: régi kérdések – új válaszok. Bp. 2015. 119.

² Bertók Gábor: Nekünk Majs kell? A mohácsi csatatér kutatása. In: Régi idők – új módszerek. Szerk. Bertók Gábor – Gáti Csilla. Bp.–Pécs 2014. 161–170.

³ <https://www.mohacs.btk.mta.hu/hirek/military-landscape-baranyaban-konferencia, letoltés 2019. márc. 5.>; <https://www.mohacs.btk.mta.hu/hirek/a-mohacs-1526-2026-rekonstrukcio-es-emlekezet-projekt-eredmenyeinek-sajtovisszhangja>; <https://www.mohacs.btk.mta.hu/sajto/12-a-2018-evi-kutatasokkal-kapcsolatos-media-es-sajtomegjelensek-2018>; <https://www.mohacs.btk.mta.hu/sajto/13-sajtomegjelensek-a-magyar-tudomany-unnepet-2018-november-15-kovetoen>

hogy a 18. századtól kezdve Földvárnak, illetve ezzel párhuzamosan Sátorhelynek nevezetett uradalmi központ azonos volt a középkori Földvár faluval – aminek Brodarics István kancellár, az 1526. évi csata magyar szemtanúja kitüntetett szerepet tulajdonított beszámolójában –, mégcsak valódi igény sem merült fel a pontosabb lokalizációra.

Érdeemes tehát visszakanyarodni az újabb kori módszeres kutatás origójához, azaz a csata 400. évfordulójára megjelentetett művekhez, amelyek egyöntetűen egy, a mai Sátorhely községtől délebbi helyszín irányába terelték a figyelmet. A Történelmi Társulat – azaz Klebelsberg Kunó miniszter által – felkért hadtörténész, Gyalóky Jenő akadémikus a középkori oklevelek és publikálatlan újkori levéltári források egész sorát felvonultató írásban látott hozzá, hogy tisztázza a középkori Földvár fekvését. 1926-ban megjelent tanulmánya szerint

„a földvári – egészen a mohácsi sziget keleti széléig nyúló – hatalmas birtoktest, 1327-ben Bechey Imréé volt. 1328-ban a pécsi káptalan azt állította, hogy ez a *Feuldwar* tulajdonképpen *Ipolthloka*, s nem is Bechey Imre adományos birtoka. Ebből hosszas birtokper támadt, amelynek során a szekszárdi apát azt vitatta, hogy ez a terület – II. András király adományából – a szekszárdi apátságot illeti. A per, 1338-ban azzal végződött, hogy Pál országbíró kettéosztotta a birtokot. Kimondotta, hogy annak a Borza-pataktól északra eső része – Laak – Bechey Tötösé és Vesszősé marad, a Borzától délre eső terület – *Ipolthloka nunc vero Feuldwar* – a szekszárdi apátot illeti, annak ellenére, hogy a Becheyiek már 1328-ban is azt állították, hogy Lakot voltaképpen *Wyfolou*-nak (Újfalunak) hívják, s hogy szorosán Földvárhoz tartozik.

Ebből a felosztásból két fontos körülmény tűnik ki. Az első az, hogy *a mai Földvár-(Sátorhely)-major az 1338-ban a földváritól elszakított laki (újfalusi) területre esik*. A másik pedig az, hogy *az egykori Földvár falut csakis a Borza-pataktól délre kereshetjük*. Hogy csakugyan ott volt, azt a csatában részt vett Brodarics következő szavai bizonyítják: „*Contra nos collis erat in longum protensus in theatri quodammodo forma... In collis imo descensu pagus modicus cum templo – Feldwar ei pago est nomen...*”

Bizonyos, hogy a mohácsi csata színhelyén semmi más hosszan elnyúló emelkedés nincs, a Buziglicán, Majson, Nagynyáradon és Lánycsókon át húzódó ó-pleisztocén teraszon kívül, amelyet a hegyrajzi alapfogalmakban járatlan leíró északról nézve dombnak is, vagy inkább dombhátnak mondhatott... „*Az a község tehát, amelyet Brodarics Földvárnak mond, a felső terasz lábánál, a baranyavár-mohácsi országút és Majs között lehetett, talán 5 kilométernyire délre a mostani Földvár-(Sátorhely-)majortól.*”⁴

⁴ *Gyalóky Jenő*: A mohácsi csata. In: Mohács. Emlékkönyv, 1526. Szerk. Lukinich Imre. Bp. 1926. 213–276.

Mindezen túl Gyalókay feltett egy igen fontos, máig aktuális kérdést is, miszerint „azt kell eldöntenünk, vajon csakugyan Földvár volt-e az a falu, amelyről Brodarics szólott?”⁵ Ő 1926-ban igennel válaszolt erre a kérdésre, ám három évtizeddel később Papp László régész már gyökeresen másként vélekedett. Ő az 1950-es évek végétől foglalkozott intenzíven Földvár lokalizációjával, ám azt az okleveles forrást, amelyek alapján Gyalókay – látszólag – még egy Borzától délre fekvő Földvár mellett kardoskodhatott, egyszerűen elvetette, mivel szerinte „a Gyalókytól említett XIV. sz-i birtokper nem jöhet itt figyelembe, mert az, következményeivel együtt, jóval a hódoltság előtt lezajlott.”⁶ Úgy vélte, hogy a keresett falu inkább egy, a Törökdomb közelében feltárt település lehetett, amelyről nevét is vette, s Brodarics a csata előtt magával szemben az ettől jóval délebbre, közvetlenül tereplépcső előtt fekvő Merse falut látta.

Így épp Papp munkái voltak azok, amelyekre reagálva Földvár kapcsán ismét az okleveles forrásokhoz kanyarodott vissza Bende Lajos cikke 1966-ban.⁷ Ennek szerzője a Zichy-okmánytában publikált számos középkori oklevél információinak felhasználásával próbálta Földvár lokalizációját pontosítani. Bár nem hivatkozott Gyalókayra, viszont részletesen leírta azt a birtokmegosztást, amit az már 1926-ban döntő fontosságúnak tartott a kérdés vizsgálatánál:

„Kezdődött ez a vonal a Mohácsi-sziget keleti határán, a Nagy-Duna mellett álló két fűzfánál levő kettős határdombnál, amelyek közül az északi, illetve a külső a Becsey, a belső pedig a szekszárdi apát birtokának határát jelölte. Innen a határ végig egyenes irányban nyugat felé vágta át a szigetet, miközben néhány határdombot és fűzfát érintett, majd áthaladva a Kis-Duna ágon, egy újabb kettős határdombon túl, az ún. Danóci mocsáron ment keresztül. (Ez a mocsár a Dunának Kölked alatt levő árterülete lehetett), majd egy Öröm (Ewrem) nevű helyen át egy hegyhez ért. Nyilvánvaló, hogy ez a hegy csak a Törökdomb volt, amely – különösen az alatta mélyen elterülő mocsár felől – csakugyan hegynek tűnhetett föl, és hogy itt valóban a Törökdombról van szó, azt a vonal által a továbbiakban érintett Borza patak minden kétely nélkül bizonyítja. A hegyen ismét egy kettős határdomb állott, s onnan a határ tovább is egyenesen nyugat felé tartva, előbb újra egy kettős határdombhoz, ezen túl egy árokhoz (áruk), végül egy széles mezőn keresztülvágva a Borza patakhoz érkezett. A patakon túl ismét tovább nyugatra újra egy kettős határdombhoz ért. Itt a vonal derékszögben délnek elfordulván Nagymajsához, majd innen újra – még pedig kelet felé elfordulva – a nemesek által lakott Kismajsa mellett elhaladva, Ipoltlakához érkezett.”⁸

⁵ *Gyalókay J.*: A mohácsi csata i. m. 214.

⁶ *Papp László*: A mohácsi csatahely kutatása. In: Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1960). Szerk. Dombay János. Pécs 1961. 219.

⁷ *Bende Lajos*: A mohácsi csata. *Hadtörténelmi Közlemények* 13. (1966) 3. sz. 532–567.

⁸ *Bende L.*: A mohácsi i. m. 540.

Bende megállapította azt is, hogy „mindezek, valamint az egyéb oklevelek minden kétség nélkül bizonyítják, hogy a Kneidinger-féle térképen, Papp László által a „Praedium Földvár”-nak mondott területen soha Földvár nevű falu nem volt, mert ha lett volna, akkor a sok határbejárási oklevél ezt föltétlenül megemlítette volna”. Így elmondható, hogy ő is elsősorban a már említett 1338-as birtokmegosztás kapcsán született oklevél alapján határozta meg Földvár helyét az alábbi módon: „...Majsától, helyesebben Kismajsától keletre a domb alatt semmiféle más falu, csakis Földvár állhatott.”⁹

Ugyanebben az évben jelent meg a Györffy György által készített Árpád-kori történeti földrajzi sorozat első kötete, benne Baranya megyével. Így tudtán kívül, de a középkori okleveles forrásanyag és településhálózat akkori legjobb ismerője is letette voksát a Mohácstól délre eső térség viszonyait illetően, s a 14. század első felének okleveleit használva, ezen a ponton az ő munkája is összeért a Mohács-kutatással. Györffy már bemutatta az 1338. évi oklevél keletkezésének előzményeit is:

„Lak, teljesebb nevén Ipoltlaka falu Thabor fia Gergely birtoka volt, de mivel Gergely a szekszárdi apátság épületéből 274 márka kincset elrabolt, II. Endre 1223-ban a szekszárdi apátságnak adta 34 háznéppel. E birtok 1318 előtt, legalábbis részben a Vaszariak kezére került. 1318-ban a király Földvár néven a Becsei Imrénnek adta. ...Utóbb a szekszárdi apát követeli Földvárat azon a címen, hogy ez az ő Ipoltlaka nevű birtokával azonos. 1331-ben úgy egyeznek meg, hogy az apát Földvár birtokot átengedi Becseiéknek, viszont az utóbbiak visszaadják az apátságnak a Földvár mellett délre fekvő földrészt, s az erdőt (silvam ... Herman vocatam), mely egyedül az apátságé.”¹⁰

A munkájához mellékelte térképen a Borza pataktól nyugatra jelöli Nyárad, Bática, Nagymajsa és Kismajsa településeket, míg szerinte Ipoltlaka-Földvár a Borza északkeleti oldalán feküdt valamivel délre a Törökdombtól, azaz tulajdonképpen az okleveles forrásokot elvető Papp Lászlóhoz igen hasonló lokalizációt tételezett fel. Viszont a Baranya megye általa összeállított térképen jelölt határbejárások vonalai egyértelművé teszik, hogy a birtokmegosztást illetően, illetve Kerekegyház és Lak fekvését illetően is Bende olvasatához hasonló eredményre jutott.¹¹

A kutatás meglepő érdekessége tehát, hogy bár Gyalóky, Bende és Györffy számos ponton eltérő következtetéseket fogalmazott meg a térség településhá-

⁹ *Bende L.*: A mohácsi i. m. 540.

¹⁰ *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Bp. 1966–1998. I. 302.

¹¹ *Papp L.*: A mohácsi csatahely i. m. 219–220.

lőzatát illetően – például arról, hogy a Borza-patak nyugati vagy keleti oldalán kell-e keresni Földvárt –, egy dologban mindannyian egyetértettek: a középkori falunak a sokat emlegetett 1338. évi birtokmegosztás kelet-nyugati irányú vonalától délre kellett feküdnie.

A középkori Földvár birtok fekvésének vizsgálata öt oklevél alapján

Gyalóky még a manapság már gyakran kritizált, úgynevezett vegyes érvelési technikát alkalmazta: a tereptani és hadtörténeti megfontolásokat ötvözte az írásos források vizsgálatával, s következtetései nem kis részben azon alapultak, hogy a térség 1696. évi összeírása alkalmával Földvárpusztá északon Kölkeddel, délen viszont Mersével, Bezedekkel, Géthtel és Danóccal volt határos. Ez alapján vélte úgy, hogy akármi is lett a 18. században Földvár prédiium határa, az egykori Földvár falu határának messze délre túl kellett nyúlnia a Borzán.¹² Ezt a 17. század végi állapotot azonban mégsem lehet minden további nélkül azonosítani a korábbi helyzettel, lévén, hogy a településszerkezet már 1526 előtt is időről időre változhatott és változott is a térségben. Ha a mellékletben található öt különféle oklevélrészlet alapján próbáljuk meg felvázolni a Mohácstól délre eső térség településhálózatán belül az eltűnt Földvár helyzetét, akkor azonban szerencsés módon egy északról délre mutató „haladási irány” mentén el fogunk jutni a keresett falu északi és nyugati határaihoz.

A térség legkorábbi határjárását rögzítő dokumentuma Nyárad faluról maradt fenn a tatárjárás előttről. (Függelék 1.) Ez a sérült, sok helyen rosszul olvasható oklevél azért bír nagy jelentőséggel, mert szilárd kiindulópontot jelent a vizsgálódásokhoz, a mai Nagynyárad térségében fekvő egykori Nyárad ugyanis folytonosan máig létező település. Ennek keleti határában az oklevél három másik falut nevesített, Körtvélyest, Kerekegyházat és egy ma már olvashatatlan nevű W... falut. Ezek közül Körtvélyesnek legalább az emléke fennmaradt máig a nyárádi határban.¹³ Megvan tehát az első fix reláció, míg Kerekegyházról egyelőre annyit lehet tudni, hogy a Körtvélyes melletti határszakaszon érintkezett Nyáráddal.

¹² *Gyalóky J.*: A mohácsi csata i. m. 214.; Ezt a megállapítást az eredeti levéltári forrás alapján (MNL OL, E156 – a. – Fasc. 061. – No. 046.) Varga Szabolcs ellenőrizte és megerősítette, amit ez úton is köszönök neki!

¹³ Nagynyárad északkeleti határában – Baranya megye földrajzi nevei I–II. Szerk. Pesti János. (Baranya Monográfia Sorozat) Pécs 1982. II. 520.; Charten von Mayser District in der ... Baranyer Gespanschaft zur Herrschaft Belle gehörig. [Kneidinger, Andreas] 1767–1779. Jelzet: MNL OL S_11_-No._830:41. – <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeftar/2438/?list=eyJxdWVyeSI6ICJNYWpzIn0>, letöltés 2019. febr. 28.; Az oklevél alapján Kiss Attila próbálta rekonstruálni a 11. századi nyárádi birtok kiterjedését – *Kiss Attila*: Baranya megye X–XI. századi sírleletei. Bp. 1983. 192–195.

1317-ből viszont fennmaradt Kerekegyház határbejárása is (Függelék 2.), amikor I. Károly király Becsei Töttösnek adományozta a birtokot, amely ekkor már puszta volt. Ez a szöveg a birtoknak az egykori Lajmér falu¹⁴ felé eső északi határvonalával kezdődik, s nyugat felé haladva először Körtvélyest, majd Nyárádot érinti,¹⁵ azaz ebből kiolvasható, ami a korai nyárádi oklevélből még nem feltétlenül egyértelmű, hogy ott északról délre írták le a határt a Körtvélyestől Kerekegyháza irányában.

Kerekegyháza nyugati szomszédja Nyárád volt, ám a kerekegyházi határ dél felé elért egészen a Nyárád és a tőle délre fekvő Nagymajsa közös határáig, ahol így egy hármasság alakult ki. Onnan tovább haladva dél felé pedig arra a területre érkezett, ahol Nagymajsa és keleti szomszédja, Földvár által közösen használt erdő volt. Innen keletre fordulva egy réten át a Dunáig húzódott a déli, Földvár birtokkal érintkező határ. Mindebből kiviláglik, hogy a mai Nyárád-Sátorhely térségben a 14. században még számon tartották a zebegényi apátság¹⁶ a szárazföld felé igen kiterjedt kerekegyházi birtokát, amelynek határa dél felé érintkezett ugyan Nagymajsa határával, de aminek mégis Földvár volt a legfontosabb déli szomszédja. E határjárás másik igen fontos tanulsága, hogy amíg például az északi irányban Kerekegyház határa érintette a Nyárádról Szekcsőre vezető fontos főutat, a déli irányban, azaz Földvár felé egyetlen említésre méltó út sincs az oklevélben.¹⁷

További igen fontos felvilágosításokkal szolgál az a már sokat emlegetett 1338. évi birtokmegosztó oklevél, amelyre eddig szinte mindegyik rekonstrukciós elképzelés nagyban támaszkodott. (Függelék 3.) Ez esetben magát Földvár birtokot osztották ketté: az északi része – ahol Újfalú és Lak néven is említett település állt –, maradt a Becsei család kezében, a déli rész pedig visszakerült a birtok tatárjárás előtti birtokosához, a szekszárdi apátsághoz. E birtokmegosztás az oklevél szerint kelet-nyugati irányban, a Dunától egészen a Borza-patak völgyéig egyszerű, egyenes vonal mentén történt, az oklevélben az ártéri mocsár partján álló hegynek nevezett mai Törökdomb magasságában. Ettől kezdve az egykori Földvár birtok északi és déli része külön „életet” élt, az északi rész Új-

¹⁴ Kiss A.: Baranya megye i. m. 492.

¹⁵ A Becseiek és a pécsi püspök birtokainak 1394. évi elhatárolásáról készült oklevél szerint ekkor Kerekegyházásnak Nyárád mellett közös határszakasza volt Bag faluval is: A szekszárdi konvent 1394. július 13-i oklevele – MNL OL, DL 78 127.; Kiadása: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára IV. Bp. 1878. 560., 445. sz.

¹⁶ A Pécsi Egyházmegye története. I. A középkor évszázadai (1009–1543). Szerk. Fedeles Tamás – Sarbak Gábor – Sümegi József. Pécs 2009. 356–357.

¹⁷ A térség birtokviszonyairól az 1394. évben keletkezett oklevelek sem említenek Földvárra vezető utat, bár a nyárádi út mellett szerepel itt például a Csele-Majsa, és Mohács-Lajmér út említése is, lásd: a pécsváradi konvent 1394. október 21-i oklevele – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, DL 78 134.; Kiadása: A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára IV. Bp. 1878. 567–569., 451. sz.

fali-Lak településsel világi birtokosok kezén volt, a déli rész pedig – a tatárjárás előtti Ipoltlakával, a 14. századi – Földvárral ismét egyházi birtok lett.

Mivel ebben az időszakban Nagymajsa is a Becseiek birtoka volt, az említett oklevél szabályozta a korábban kijelöletlen Nagymajsa-Földvár határszakasz vonalát is dél felé a Borza völgyében, egészen addig a pontig, ahol a Nagy-Majsáról Földvára vezető út keresztezte azt, és ahol az északi Nagymajsa, a déli Kismajsa és a keleti Földvár birtok érintkezésénél újabb hármastárpont jött létre. Nagyjából idáig jutottak el biztonsággal a korábbi kutatók is.¹⁸

Ám ugyanekkor született egy másik oklevél is, amiben a Becseiek kezén lévő Nagymajsa határait járták be (Függelék 4.), így az előző forrásban feltűnő Nagy- és Kismajsa közös határaitól is viszonylag részletes képet alkothatunk, hiszen a két falu határának felosztása épp azon a ponton kezdődik, ahol az előző oklevél határleírása befejeződött. Onnan nyugat felé haladva előbb röviden a Nagymajsa Ipoltlaka út vonalát követte, majd a Danócra vezető „nagy utat”, végül pedig a Nagymajsáról Kismajsára vezető utat is keresztezte. Ez a két 1338. évi keletkezésű dokumentum tehát – melyek közül az utóbbit, az Esterházy levéltárban őrzött oklevelet Györffy 1966-ben még nem használta fel – tökéletesen kiegészíti egymást, s elég jól kijelöli Földvár fekvését a birtokmegosztás vonalától délre, a Borza-völgyétől pedig keletre, amely mentén határos volt mind az északabbra fekvő Nagy-Majsával, mind a délebbre fekvő Kis-Majsával is, de ezen belül még mindig tág tere lehet Földvár „elhelyezésének”.

¹⁸ Engel Pál nagyszabású egyszemélyes vállalkozása, a késő középkori Magyarország birtoktérképe (*Engel Pál: Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről*, CD-ROM. Bp. 2001.) azonban mégis máshová lokalizálta Földvárt, mivel annak nála nincs kijárata a Dunához. Ebben a rekonstrukcióban a falu határait nyugatról Kerekegyház, Bática, Majs, északról Lajmér, délről Dályok, keletről pedig Vizslak határolta, s ezen elgondolás egyes elemeihez is hozzárendelhetőek támogató forrásadatok. Ugyanakkor az Engel által megörökített topográfiai rekonstrukciónak nem feltétlenül feleltethető meg az a két megállapítás, amit egyrészt egy, a földvári birtokon elkövetett hatalmaskodásról szóló 1327. évi oklevél („Feldwar vocatam pertinentem iuxta Danubiam” – A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára I. Bp. 1871. 302., 322. sz.), másrészt a Kerekegyház 1346. évi elzálogosításáról szóló oklevél foglalt magába. („quandam possessionem dicti sui Monastery Keregeghaz vocatam, in Comitatu de Baranya inter possessiones eiusdem magistri Tuteus Laymar et Maysa vocatas” – A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára II. Bp. 1872. 186., 127. sz.); Négyesi Lajos pedig úgy vélte, hogy a térségben nem egy, hanem két Földvár nevű település lehetett: „az említett birtokper megerősíti a feltételezést, hogy a domsor lábánál létezett egy másik Földvár is. A Becseiek valószínűleg nem kitalálták a Földvár nevet, hanem egy olyan falu nevét használták fel, melynek birtokjogát bizonyítani tudták és amely Ipolthlaka közelében feküdt. Ezt a kettősséget bizonyítja a gyakran előforduló „Duna mellett fekvő” megjelölés, ami Ipolthlaka-Földvárt a domsor közelében fekvő Brodarics féle Földvártól megkülönböztethette.” (*Négyesi Lajos: A mohácsi csata. Hadtörténelmi Közlemények 107. (1994) 4. sz. 67.*)

Ezért rendkívül figyelemre méltó az a Baranya megyei Merse nevű falu határjárásáról tudósító oklevél, amely 1478. március 29-én, azaz csupán fél évszázaddal a mohácsi csata előtt keletkezett, így rendkívül fontos segítséget nyújthat a lokalizáció pontosításhoz.¹⁹ (Függelék 5.) A falut, amely 1425-ben bukkan fel először egy peres eljárás során a pécsi székeskáptalan birtokaként,²⁰ ekkor nyerte el ugyanis Handó György pécsi prépost, királyi kincstartó, Mátyás király bizalmi embere és diplomatája.²¹ Később Merse ugyan elpusztult, ám a falu emléke a 20. századig fennmaradt a mai Majs határában,²² és ezen terület peremén Papp László az 1960-as évek elején fel is tárt a mohácsi síkságot övező tereplépcső tövében egy középkori faluhelyet. Így az ő ásatása tulajdonképpen kijelöli a középkori Merse falu fekvésének lehetséges legészakibb helyét.²³ A falu földjeinek egyértelműen gátat szabott nyugat felé az ottani szomszéd, Ormánd – emléke szintén tovább élt a majsi határban²⁴ – délre pedig a ma is létező Bezedek. Északi szomszédja pedig teljes egészében Kismajsa volt, aminek a területe szintén beolvadt a későbbi egységes majsi határba. Így az 1478. évi teljes határjárás útvonala meglehetősen jól beazonosítható, csak azt nem lehetett korábban egyértelműen rekonstruálni a fennmaradt helynevekből, hogy a délkeleti irányban fekvő Géth mellett – aminek a földjét a falu pusztulása után legalább részben szintén Majs határához csatolták²⁵ – mi is lehetett Merse földjeinek másik keleti szomszédja a mai Udvar irányában.

¹⁹ A pécsváradi konvent 1478. március 29-i oklevele II. (Jagelló) Lajos király 1520. május 23-i átiratában. MNL OL DL 89 144.; Regesztája: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára 1254–1526. Szerk. Kőfalvi Tamás. Szeged 2006. 396., 813. sz.

²⁰ A Pécsi Egyházmegye i. m. Függelék kötetet, a székeskáptalan birtokainak adatára. 78. tétel.

²¹ *Fedeles Tamás*: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526). (Tanulmányok Pécs történetéből 17.) Pécs 2005. 373–375.

²² Majs déli része: Baranya megye földrajzi nevei i. m. 580.; Charten von Mayser District in der ... Baranyer Gespanschaft zur Herrschaft Bellye gehörig. [Kneidinger, Andreas] 1767–1779. Jelzet: MNL OL, S_11_-_No._830:41. – <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/2438/?list=eyJxdWVyeSI6ICJNYWpzIn0>, letöltés 2019. febr. 28.

²³ *Papp László*: Újabb kutatások a mohácsi csatatéren. In: Janus Pannonius Múzeum Évkönyve (1962). Szerk. Papp László. Pécs 1963. 211–215.

²⁴ A mai Majstól délre: Baranya megye földrajzi nevei i. m. 580–581.; Az 1478. évi mersei határjárás épp attól a Ravaszlyuknak nevezett délnyugati ponttól indult, ahol 1330-ban a nyugati szomszéd Ormánd és déli szomszéd Bezedek közös határa véget ért: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára i. m. 102., 106. sz.

²⁵ Charten von der ka[mmer]al Ortschaft Mays in der ... Baranyer Gespanschaft zur Herrschaft Bellye gehörig ..., Kneidinger, Andreas, Kammeral Ingenieur, 1772. Jelzet: MNL OL, S_11_-_No._830:43. – <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/2440/view/?bbox=-347%2C-4213%2C3957%2C-1408>, letöltés 2019. febr. 28.

Ezen oklevél alapján azonban ez az északkeleti szomszéd egyértelműen Földvár volt, hiszen a Merséről Földvárra keleti irányban vezető út képezte Merse földjének egyik északi határpontját. Fontos azt is kiemelni, hogy az út mentén már a Borza völgye előtt is állítottak fel Földvár birtokkal szemben határjelet, ami viszont arra utal, hogy ezen a szakaszon Földvár birtokai a patak nyugati partjára is kiterjedhettek. Ez az út „Borzathw [Borzató, vagy Borzató] nevű völgyben” haladt át Földvár területére, ami arra utal, hogy a Borza-völgy megnevezés esetében sem egyszerűen csak a Borza, mint patak vonala jöhet számításba. Ebben a völgyben dél felé haladva metszette a Danócra vezető „nagy utat” is, aminek egy északabbi szakaszával már találkozhattunk Nagymajsa 1338. évi határleírásában is.

Összességében tehát ezen okleveles források alapján a késő-középkori Földvár birtokot a Törökdomb magasságában húzódó 1338. évi birtokmegosztó határvonaltól délebbre, Nagymajsa, Kismajsa és Merse keleti szomszédjaként helyezhetjük el a térképen, magát a települést pedig a nyugatról Nagy-Majsáról és Merséről is Földvár-Ipoltalakára vezető utak nyomán a keleti irányban lehet majd keresni.²⁶ Ez által meglehetősen egyértelmű megerősítést nyert Gyalókay azon vélekedése is, hogy közvetlenül még a török kor után, 1696-ban keletkezett összeírás sem feltétlenül elvetendő annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy meddig is terjedhetett ki 1526 táján Földvár birtok határa.

Azt az állítást pedig, hogy ez a birtok déli irányban nem csak a török kori vagy az azt követő falupusztulások nyomán nyúlhatott túl a Mohácsi-teraszt övező tereplépcső peremén, az az 1341. március 9-én kelt oklevél is támogatja, ami Szécsényi Tamás erdélyi vajda géthmonostori²⁷ birtokába való beiktatásáról tudósít. Ebben Géth északi szomszédaiként Mersét és Földvárt – pontosabban az akkor még világosan eltérő eredet miatt a szekszárdi apátság birtokában lévő délebbi Herman erdőt és az Ipoltlaka néven említett Földvár birtokot – végül pedig Dályokot jelölték meg, azaz ekkor Géth mellett Dályok lehetett Földvár/Ipoltlaka másik déli szomszédja.²⁸

²⁶ Ilyesfajta Földvár lokalizációkra már korábban is voltak kísérletek, lásd *Halmai Barna*: Az 1526-iki mohácsi csata keletkezése és igazi helye. Debrecen 1926. 59–61.; *Hummel Gyula*: Földvár. In: Dunántúl, 1926 július 23. 2–3.; *Bende L.*: A mohácsi i. m.; Marosi Endre: A mohácsi csatatér helymeghatározásához. Hadtörténelmi Közlemények 23. (1976) 4. sz. 631–652.; legújabbán pedig: *Dénes József*: A mohácsi csata Földvár faluja – <https://dijnaploja.wordpress.com/2018/10/20/a-mohacsi-csata-foldvar-faluja/>, letöltés 2019. febr. 28.

²⁷ A Pécsi Egyházmegye i. m. 342–343.

²⁸ Közlése: *Tóth Ildikó*: A boszniai káptalan kiadatlan oklevelei (1300–1353) Acta Historica 127. (2007) 29–31.; Regesztája: Anjou-kori oklevéltár XXV. 1341. Szerk. Sebők Ferenc. Bp.–Szeged 2004. 74., No. 151.

A kutatás további lehetőségei

Ebben a térségben a földrajzi vizsgálatok szerint is logikus lenne, ha Mersétől keletre akár a Mohácsi-terasz keleti szegélyén, az ártér fölé magasodó peremen ülő települést, akár a síkságra néző domboldalak lejtőin, a dombság völgyeinek szájában kialakult falut találnánk.²⁹ Sajnálatos módon azonban épp ez a térség az, ahol egy hosszú és széles sávban a leginkább sérült a középkori településszerkezet: a térség jó része Dályok községhez tartozott a 18. századtól, ahol – Nyáráddal és Majssal ellentétben – még dűlőnevek sem őrizték meg az elpusztult egykori települések nevét.³⁰ Így a délszláv alakban Buziglica néven emlegetett erdős terület helyén fekvő középkori település azonosítása is bizonytalanságokat hordoz magában.³¹ De az 1696-ös összeírásban még Földvár déli szomszédjaként említett, egykor virágzó mezőváros, Danóc is szinte nyom nélkül eltűnt a 18. században.³² Az 1763–1773 között érkező német telepésekkel létrehozott Udvar község esetében pedig úgy tűnik, hogy valójában nincs ilyen nevű középkori településre utaló biztos történeti adat.³³ A vizsgálandó térség Udvaron túli része pedig ma már Horvátország területén fekszik.³⁴ Ráadásul a látszólag biztos pontnak tekinthető Borza patak is változathatta a medrét az elmúlt év-

²⁹ *Gyenizse Péter*: A Mohácsi-terasz középkori településhálózatának vizsgálata. In: Földrajzi tanulmányok 2018. Szerk. Fazekas István – Kiss Emőke – Lázár István. Debrecen 2018. 307.

³⁰ Charten von denen kajmmerral Dorfern Dalyok und Isép in der...Baranyer Ge-spanschaft zur Herrschaft Belye gehörig..., Kneidinger, Andreas, Kammeral Ingenieur, 1769. Jelzet: MNL OL, S_11_-_No._830:35. – <https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/2432/?list=eyJxdWVyeSI6ICJEXHUwMGUxbHlvayJ9>, letöltés 2019. febr. 28.

³¹ Baranya megye földrajzi nevei i. m. 490.; Vö. Ibrahim Pecsevi leírása a mohácsi csatáról és II. Lajos király haláláról. Fodor Pál fordítása. In: „Nekünk mégis Mohács kell...” II. Lajos király rejtélyes halála és különböző temetései. Szerk. Farkas Gábor Farkas – Szebelédi Zsolt – Varga Bernadett. Bp. 2016. 242., 348. j.

³² *Győrffy Gy.*: Az Árpád-kori i. m. 296.

³³ „Udvard. Wdwarth. (1448: br. Révay cs. llt. Gyulay. VIII. 32.) A Thyncz János Baranya megyei alispán előnevében fordul elő.”; *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza Hunyadiak korában. I–IV. Bp. 1890–1913. II. – <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarország-tortenelmi-foldrajza-a-hunyadiak-koraban-1/ii-kotet-32A7/baranyavarmegye-4C9C/helysegei-4CF1/>, letöltés: 2019. febr. 28.; Vö. Halmay kutatása szerint 1769-ben érkeztek: *Halmay B.*: Az 1526-iki mohácsi csata i. m. 20., 59.

³⁴ Ezen a területen már az 1920-as évek kutatása is legfeljebb mendemondákra tudott támaszkodni, a későbbi már ezekkel sem foglalkozott. (*Halmay B.*: Az 1526-iki mohácsi csata i. m. 63–65.; *Gergely Endre*: Ásatások a mohácsi csatatéren. In: Mohács emlékkönyv, 1526. Szerk. Lukinich Imre. Bp. 1926. 359.) Ráadásul a jugoszláv polgárháború „örökségeként” az egykor elaknásított határövezet nem csak tudományos „meglepetéseket” tartogathat a kutatóknak.

századok során.³⁵ (Vagyis a már korábbról bevált módszerekkel folytatott kutatás épp ebben a térségben igen nehezen a valósítható meg.)

Végezetül le kell szögeznünk azt is, hogy az okleveles források egyre tüzelesebb vizsgálata csupán az egyik szükséges, de nem elégséges feltétel a mohácsi csata lokalizációjához. Ám még ez a munka is épp csak megkezdődött, s valószínűleg az összes szóba jöhető okleveles forrás minden adatára épülő teljes körű kistérségi település-, úthálózat- és határrekonstrukció még nem készült el. Ha pedig már ismernénk ennek eredményét, sőt ezt régészeti kontrollvizsgálatok is megtámogatnák, akkor lehetne ismét feltenni Gyalóka 1926. évi kérdését: „azt kell eldöntenünk, vajon csakugyan Földvár volt-e az a falu, amelyről Brodarics szólt?”

Függelék

1. Nyárád határjárása, +1093/1404

I. (Szent) László király 1093. évi, nem hiteles, de még a tatárjárás előtt hamisított, de a határjárást ellenőrizhetően közlő oklevele Szécsényi Frank országbíró 1404. június 27-i átiratában. Az erősen rongált, vízfoltos és hiányos oklevél egyes részei olvashatatlanok, a kihagyások jelzése: [...]. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: MNL OL DL) 78 592. Kiadása: A zichi és vasonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo (a továbbiakban Zichy-család okmánytára) I. Pest 1871. 1. 1. sz.

...Nyárádról a határ nyugaton Ulkanus csúrxétől kezdődik és az udvarnokok földjével együtt a (pécs)várad apát földjéig tart, ahol Szer falu mellett két patak határos. Innen [...]. Innen a [...] várad népig, Körtvélyesig (megy), innen pedig a Kerekegyház melletti keresztútig. Innen a nagy út mentén a nagy határjelig tart és W[...] falu földjével határos, innen elfordulva határos a Kaza népeinek földjei közé helyezett nagy határjellel. Innen elfordulva a király szolgálóival határos. Innen felfelé megy egy esőtől töredezett úton, ahol egy domb felett van a határ tövisbokrok között. Innen délre a baranyai egyházzal határos, innen egy tölgyfánál van a határ. Innen egy [...] erdő mellett lemegy a patakig és a patak mentén felmegy egy másikig, ahol a határ van, és ahol szintén határos az áthaladó patak, majd elhaladva egy határjel mellett hármass hegyig ér el. Innen észak felé [...] határos

³⁵ A 18. század elején rögzített állapot szerint a Borza ekkor még a Karasicába (is?) torkollott. (A Duna Bécs és Giorgio közti szakaszának térképe. Marsigli, Luigi Ferdinando, Haag, 1726. Jelzete: Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, B IX b 112 – <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/2088/view/?pg=9&bbox=894%2C-3453%2C5088%2C513>, letöltés 2019. febr. 28.); De még az első és második katonai felmérésen is eltérő a patak alsó szakaszának folyásiránya pl. Udvar térségében.

Bolok [Bóly?] falunál és átkelve a folyón [---]. Innen a nagy határjelhez ér. Innen egy völgybe tart, a völgy végében van a határjel. Innen nyugatra tart Örsüig [---]. Innen átkelve egy vízen Esztyénig megy. Innen a Pérára vezető nagy útig tart, a határjel [---] alatt van. Innen a király [---]. Innen az abonyi földekkel együtt [---] a bagfalvi udvarnokok földjéig tart és Ulkanus csűrjénél végződik a határ...

Spekner Enikő fordítása

2. Kerekegyháza határjárása, 1317

I. (Anjou) Károly király 1317. február 1-i oklevele Garai Miklós nádor 1413. május 2-i átiratában. MNL OL DL 79 134. Kiadása: Zichy-család okmánytára VI. Budapest, 1894, 242–245, 159. sz. és Garai Miklós nádor 1420. március 2-i átiratában. MNL OL DL 79 599. Kiadása: Zichy-család okmánytára VI. Budapest 1894. 587–592., 400. sz.

...a nevezett Kerekegyháza birtok határai pedig a következők: a határ a Kerekegyházát a Lajmér földtől elválasztó két földhatárjellel kezdődik. Innen nyugat felé halad előre négy népiesen *musdálnak* nevezett fáig és két földhatárjelig, ahonnan ugyanezen területtel átellenben halad tovább, majd kissé visszafordul nyugattal szemben egy bizonyos határfának/harasztfának nevezett tölgyfánál, ahonnan Körtvélyes faluval átellenben halad és megy tovább egy Szekcsőről Nyárádra vezető nagy úton keresztül, ahol két földhatárjel van, majd átmegy egy erdőn és Nyáráddal átellenben halad. Azután visszafordul déllel szemben és azon határjelig megy, amelyeket népiesen Szilkerekének neveznek. Azután e [déli] területtel szemben halad, és ahol három földhatárjel van, amelyek az egyiknél Nyárád földet, a másikonál Majsa földet a harmadikonál Kerekegyháza földet választják el, ott megy be Földvár földre, amely határok nélkül kapcsolódik Majsa földhöz és megosztja vele az erdő és más dolgok használatát és hasznosítását. Dél felől pedig Földvár földnek három földhatárjele van, amely a (pécs)várad egyház földjétől választja el és a [határ] a réten át egészen a Dunáig vezet...

Spekner Enikő fordítása

3. Lak és Majsa birtokok határainak elválasztása Földvár (Ipoltlaka) birtoktól, 1338

Nagymartoni Pál országbíró 1338. január 24-i ítéletlevele. MNL OL DL 76 567. Kiadása: Zichy-család okmánytára I. Pest 1871. 524–530., 507. sz. Regesztája: Anjou-kori oklevéltár XXII. Budapest–Szeged 2012. 28–30., 33. sz.

...az egykor Ipoltlakának, most pedig Földvárnak nevezett birtokot határjelei az alábbiak szerint különítik el: az első és fő határjel a Nagy-Duna mellett nyugat felől kezdődik két fűzfa fölött, melyek alatt két földhalomból emelt határjel van, az egyik a szekszárdi egyház egykor Ipoltlaka, most Földvárnak nevezett birtokát

különíti el dél felől, a másik pedig észak felől a fentemlített Töttös és Vesszős mesterek Lak nevű birtokát határolja; innen a fentemlített határjelek érintésével a Duna-szigeten nyugati irányban haladva [a határ] két jegenyefához ér, melyek alatt két földhalom-határjel található, amelyek közül az egyik dél felől a szekszárdi egyház fentemlített birtokát [azaz Földvárt], a másik pedig észak felől a fenti Töttös és Vesszős mesterek előbbi birtokát [Lakot] határolja; ezután nyugatnak tartva két fűzfához megy, amelyek alatt két földhalom-határjel van, és ezek a fentemlített módon határolnak [azaz dél felől a szekszárdi egyház Földvár, észak felől pedig Töttösék Lak birtokát]; majd tovább egyenesen, a Kis-Dunát nyugati irányban átszelve [a határ] két fűzfához ér, ahol két földhalomból emelt határjel áll, s ezek a fentemlített módon határolnak; ezt követően [a határ] továbbra is egyenesen nyugatnak tart, és több földhalom-határjel érintésével a *Danoth*-mocsárhoz ér, amelyet más néven *Örvénynek* [Ewrem] mondanak, innen egyenesen nyugati irányban [egy] hegyre megy fel, ahol két földhalom-határjel található, melyek a fentemlített módon határolnak, [majd] tovább halad nyugat felé a nagy *Árok*hoz, ahol két földhalom-határjel található, egy igen régi dél felől, mely a szekszárdi egyház fentemlített birtokát választja el, a másik, új [határjel] pedig észak felől, mely a fentmondott Töttös és Vesszős mesterek már említett birtokát különíti el és határolja; innen [egy] nagy mezőn³⁶ haladva nyugat felé két földhalom-határjelhez ér, melyek a fent megismert módon határolnak. Tovább [haladva] e mezőn két földhalom-határjelhez megy, melyek [ugyancsak] a fent már említett módon határolnak, [innen] továbbra is nyugatnak tart s több föld-határjel érintésével e mezőn halad keresztül, majd elér egy *Barza* nevű völgybe, amelyben két földhalom-határjel található, melyek közül az egyik nyugat felől a fenti Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa nevű birtokát, a másik pedig kelet felől a szekszárdi egyház fenti birtokát [Földvár] különíti el; [innen] tovább e völgyben délnek fordul, és [abban] haladva³⁷ [ott], ahol a Majsa faluból az Ipoltlaka avagy Földvár nevű faluba tartó út megy keresztül három földhalom-határjelhez ér, melyek az útnál [a birtokokat] az alábbiak szerint különítik el, az első kelet felől a szekszárdi egyház fentemlített birtokát, a másik dél felől a kismajjai nemesek már említett birtokát [ti. Kismaj-

³⁶ Úgy is érthető, hogy a határ a *Nagymezőn* halad keresztül. Elképzelhető ti., hogy a magyar földrajzi nevet (*Nagymező*) a határjárás során egyszerűen latinul jegyezték fel, de az is lehet, hogy csak lemaradt a „quendam” vagy az „unum”.

³⁷ Mivel a határ *per eandem vallem* fordul délnek, ezért a *transeundo*, úgy gondolom, hosszában értendő, azaz magában a Borza medrében haladt a határ. Az, hogy magát a patakot a határjárás nem említi nem tesz semmit. Máshol is megfigyelhető, hogy így határozzák meg, nem hibás és nem különleges. Nem nekünk írták, ők pedig pontosan tudták, miről van szó. Ez annál is inkább valószínű, mert a Majsáról Ipoltlaka–Földvára tartó út kapcsán is *transit* szerepel a szövegben, s az átmegy/keresztülhalad itt sokkal pontosabban írja le, hogy miről van szó, mintha az általában szokásos *ducit* vagy *venit* lenne helyette.

sa], a harmadik pedig észak felől, amely a fentemlített Imre-fiak, tudniillik Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa nevű birtokát választja el; a fentemlített, egykor Ipoltlaka, most pedig Földvár nevet viselő birtok határai így végződnek.

Nógrády Árpád fordítása

4. Nagymajsa határjárása, 1338

A kalocsai káptalan 1338. január 15-i eredeti oklevele. MNL OL DL 87 074.
Regesztája: Anjou-kori oklevéltár XXII. Budapest–Szeged 2012. 19–20., 18. sz.

...a határjárás először és főképpen K-ről kezdődik a Borza-völgyi úton, ahol az útnál három földhatárjel van, amelyek sorrendben a következőképpen osztanak: az első [határjel] keletről a szekszárdi egyház egykor Ipoltlakának, most Földvárnak nevezett birtokát, a második északról Becsei Imre fiai, Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa birtokát, a harmadik pedig délről a mondott kismajjai nemesek mondott [Kismajsa] birtokát választja el. Innen egy kevés ideig nyugati irányba megy egy útnál lévő két földhatárjelig, amely út Nagymajsról Ipoltlakára vezet, ennek az útnak a déli részén [lévő határjelektől] a délre eső rész a kismajjai nemesek birtoka, az észak felé eső rész pedig Töttös és Vesszős Nagymajsa birtoka. Innen egyenesen nyugati irányba halad egy nagy útig, amely Danóc városba vezet, ahol az út nyugati oldalánál két földhatárjel van, amelyből az északi Nagymajsa, a déli pedig Kismajsa birtoké. Innen nagy távolságra [haladva] egyenesen nyugat felé elér egy a határjelet magába foglaló utat, amely út Nagymajsról megy Kismajsára az egyház felé, ahol az út keleti oldalán két földhatárjel van, amelyből az északi Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa, a déli pedig a mondott kismajjai nemesek birtokáé. Innen egyenesen nyugati irányba megy egy hegyig rajta két igen régi földhatárjelig, amelyből az északi Töttös és Vesszős mesterek, a déli határjel pedig a kismajjai nemesek birtokáé. Tovább egyenesen nyugati irányba megy egy völgyön keresztül és felmegy egy erdőbe, itt egy útba torkollik és az út mindkét oldalán egy-egy földhatárjel van, amelyből az északi Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa, a déli határjel pedig a kismajjai nemesek birtokáé. Ezután a mondott úton megy nyugati irányba két földhatárjelig, amelyek az út egy-egy oldalán vannak, amelyből az északi Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa, a déli határjel pedig a kismajjai nemesek birtokáé. Még tovább nyugati irányba határos Benedek fiainak, Jánosnak és Péternek a földjével és itt egyenesen észak felé kanyarodik egy *Faydaszeg* nevű erdőbe István, László és Gergely bátyai nemesek földjével érintkezve, majd még előre haladva északra két földhatárjelhez ér, amelyből a déli Nagymajsa birtoké, az északi határjel pedig a mondott László és István nemesek Bátya birtokáé. Innen északi irányba megy beletorkollva egy igen régi útba és az út mindkét oldalán egy-egy földhatárjel található, amelyből a déli Töttös és Vesszős mesterek, az északi határjel pedig a bátyai nemesek birtokáé. Innen ugyanezen az úton észak felé nem nagy távolságot haladva az út egy-egy oldalán

lévő két földhatárjelhez ér, majd még ugyanezen az úton északi irányba menve két földhatárjelhez ér, amelyek az út északi oldalán vannak. Ezután északi irányba egy földből emelt határjelig megy, majd még előre halad északi irányba két földhatárjelig, amelyből a déli Töttös és Vesszős Nagymajsa, az északi határjel pedig a bátyai nemesek birtokáé. És itt keleti irányba fordul, egy völgybe leszállva elér egy utat a mondott hegy alatt, ahol az útnál két földhatárjel van, amelyből a déli Töttös és Vesszős mesterek, az északi határjel pedig a bátyai nemesek birtokáé. Ezután egyesén kelet felé halad sok közbenső határjel mentén két földhatárjelig, amelyből a déli Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa földjéé *[itt kimaradt a szövegből, hogy az északi a bátyai nemesek birtokáé]*. Innen tovább megy és egyesén észak felé fordul jókora távolságot [téve] két földhatárjelig. Ezután észak felé hosszan [haladva] elér két földhatárjelhez, amelyből a keleti Töttös és Vesszős mesterek Nagymajsa, a másik, északi határjel pedig a bátyai nemesek birtokáé; amely határjeleknél [a határ kijelölése] véget ér és [a határ] becsatlakozik a pécsi egyház [püspökség] Nyárád nevű földjének határaiba...

C. Tóth Norbert fordítása

5. Merse határjárása, 1478

A pécsváradi konvent 1478. március 29-i oklevele II. (Jagelló) Lajos király 1520. május 23-i átiratában. MNL OL DL 89 144. Regesztája: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára 1254–1526. Szerk. Kőfalvi Tamás. Szeged 2006. 396., 813. sz.

...A határ a D-i részen, a Rawazlyuk nevű helynél kezdődik, ahol 3 régi földjelet találtak és megújítottak, de ennek Kyswarda-i Miklósnak Bwzwldek-i intézője (provisor curie): Litteratus Tamás, ura nevében ellentmondott. Innen É felé egy völgy bejárata (caput) következett, az ottani határjel megújításának azonban Maysa-i Balog Pál, urának, Maysa-i Gederfy Györgynek a nevében ellentmondott, miként a következő határpontoknál is: kissé K-re, egy dombnál, tovább K-re körtefák sűrűje (densitas) mellett, a Maysa-ra vivő út mellett, ahol egy Thwl fa állt, amelynek gyökere (radix) még mindig látszik, tovább K-re egy nagy erdő mellett, majd az erdő közepén, két út kereszteződésénél lévő Wadalmafa fánál, az erdő végénél és tovább K-re a Feldwar~Fewldwar-ra vivő út melletti berek mellett. Tovább K-re, ugyanezen út mentén, a Fewldwar birtokkal szemben lévő határjel megerősítésénél nem volt ellentmondás. Tovább a Borzathw nevű völgyben, az út mindkét oldalán – egy É és két D felé álló – földjelek következtek, ám a D-i oldalon lévők megújításának Feldwar-i Thewrek~Therek János, Debrenthe-i Tamás nyitrai püspöknek, a szekszárdi apátság gubernator-ának nevében, az É-i oldalon lévő megújításának pedig Balog Pál ellentmondtak. Innen D felé fordul a határ a Borzathw völgyben, de a következő határjelnél Therek János ismét ellentmondott, miként a következő határpontoknál is: D felé a Kaysa nevű erdő mellett, majd a Wanalygethe nevű

erdőben egy kétágú (bifurcatus) Thwl nevű fánál, majd az erdő végénél és a Kaysa nevű erdő felé, a Danocz-ra vivő nagy út mellett. Tovább D felé, a Kaysa nevű falu mellett ellentmondás nem merült fel. Innen Ny felé egy út melletti berekben az említett Litteratus Tamás mondott ellent, miként tovább Ny-ra, a Soklos-ra menő nagy út mellett is. Végül visszaértek a Rawazlyk nevű helyen lévő megújított föld-jelhez...

Kőfalvi Tamás közlése https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkmanytarak_PecsvaradiKonvent/?pg=0&layout=s

Jelmagyarázat a mellékelt vázlathoz:

T a *Danoth*-mocsár menti „hegy”, a későbbi Törökdomb

Hármashatár pontok:

- 1 Kerekegyház-Majsa-Nyárád (1317)
- 2 Nagymajsa-Kismajsa-Földvár (1338)
- 3 Nagymajsa-Bátya-Nyárád (1338)
- 4 Merse-Kismajsa-Földvár (1478)

Utak

- A a Cseléről Nagymajsára vezető út (1394)
- B a Nagymajsáról Földvárra vezető út (1338)
- C a Merséről Földvárra vezető út (1478)

